

Kur'an Kıssalarında Toplumsal Bir Uyarı Olarak Doğal Afetler

Natural Disasters as a Social Warning in Quranic Stories

Duran Ali Yıldırım

Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı
Assoc. Prof., Karamanoğlu Mehmetbey University, Faculty of Theology, Department of Tafsir
Karaman / Türkiye
dr.ali70@hotmail.com | <https://orcid.org/0000-0002-3472-538X>

Article Type / Makale Tipi

Research Article / Araştırma Makalesi

DOI: 10.33420/marife.1640381

Article Information / Makale Bilgisi

Received / Geliř Tarihi: 15.02.2025

Accepted / Kabul Tarihi: 11.06.2025

Published / Yayın Tarihi: 30.06.2025

Cite as / Atıf: Yıldırım, Duran Ali. "Kur'an Kıssalarında Toplumsal Bir Uyarı Olarak Doğal Afetler". *Marife* 25/1 (2025)51-73. <https://doi.org/10.33420/marife.1640381>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediğı teyit edildi.

Copyright / Telif Hakkı: "This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) International License." / "Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilmez 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır."

e-ISSN: 2630-5550

<https://marife.org/tr/>

Kur'an Kısalarında Toplumsal Bir Uyarı Olarak Doğal Afetler

Özet

Kur'an, insanlığı doğru inanç, ahlak ve yaşama yönlendirmek için indirilmiş ilahî bir kitaptır. Peygamberler de vahiyle gönderilen, toplumları tevhid inancına davet eden ve onlara çeşitli müjdelere veren hem de uyarılarda bulunan Allah'ın elçileridir. Elçilerin yaptığı uyarılar, toplumların inkârdan vazgeçmeleri ve kötü davranışlarından dönmeleri içindir. İnkârda ve kötülükte direnmeleri halinde başlarına bir musibetin geleceği uyarısı onların toparlanmaları ve kendilerini düzeltmeleri amacıyla yöneliktir. Bu amacı gerçekleştirmede en etkili ders verme yöntemlerinden olan kıssalar Kur'an'da önemli bir yer teşkil etmektedir. Kur'an kıssalarının amacı geçmiş toplumlar hakkında sadece tarihi bilgi vermek değil, mevcut toplumları öncekilerin başlarından geçen olaylar üzerinden uyarmak ve ders almalarını sağlamaktır. Kur'an, bir hidâyet rehberi olarak insanları en doğruya iletmek için farklı yöntemler kullanmaktadır. Onları doğru yola iletmeye hem bilgi hem öğüt hem de uyarı vermektedir. İnsanlara ders vermede en etkili, güçlü ve kalıcı yöntem tarihte yaşanmış olaylardan canlı örnekler vermektir. Kur'an geçmiş toplumların başlarına gelenleri mevcut muhataplara anlatarak onları şirk ve inkârda direnmeye karşı benzer felaketlerin kendi başlarına da geleceği uyarısıyla yaşanmış olaylardan bulunmuşlardır. Bu uyarıları dikkate almayan hatta tehdit edildikleri cezayı başlarına getirmeleri için Peygamberler tarafından haber verilen ve inkârda direndikleri için kendilerine ceza olarak gelen doğal afetlerin nasıl değerlendirileceği üzerinde durulmuştur. Son dönemlerde meydana gelen doğal afetlerin ve salgın hastalıkların helâk cezası olduğu iddiaları ve buna karşı ileri sürülen görüşlerin ortaya çıktığı gerçeğinden hareketle, Kur'an kıssalarında dile getirilen ve geçmiş kavimlerin başlarına gelen bu tür hadiselerin sebepleri ve sonuçları, söz konusu tartışmalara açıklık kazandırması açısından önem arz etmektedir. Çalışmada mukayese ve analiz yöntemi tercih edilmiş olup, kıssalarda gündeme getirilen ve geçmiş toplumlar için cezalandırma anlamına gelen bu felaketlerin, sonraki toplumlar açısından ne anlama geldiği üzerinde durulmuştur. Bunun yanında Allah'a imana çağrılan, inanmadıkları takdirde başlarına gelecek bir felaketle uyarılan toplumlar için bir çeşit ilâhî cezalandırma anlamına gelen doğal afetler, sonra gelen toplumlar için ne anlama gelmektedir sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmanın, konu hakkında gündeme gelen ve hala devam eden doğal afet ve helâk ilişkisi üzerine yapılan tartışmalara ışık tutması ve bu konuda bir kanaat oluşturmaya hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Kur'an Kısaları, Toplumsal Uyarı, Doğal Afet.

Natural Disasters as a Social Warning in Quranic Narratives

Summary

The Qur'an is a divine book revealed to guide humanity towards correct belief, morality and life. Prophets are also inviting societies to monotheism and giving them various good news as well as warnings. The warnings given by the messengers are for societies to give up their denial and turn away from their bad behaviors. The warning that a disaster will befall them if they persist in denial and evil is aimed at their reform or repentance. Narratives, which are one of the most effective teaching methods in achieving this purpose, have an important place in the Qur'an. The purpose of Qur'anic stories is not only to provide historical information about past societies, but also to warn current societies through the events that happened to their predecessors and to ensure that they learn from the past. As a guide to guidance, the Qur'an uses different methods to guide people to the most correct path. It uses both information, advice and teaching methods while guiding them to the right path. Giving live examples in teaching creates both a powerful and lasting effect. The Qur'an tells the current addressees about what happened to past societies and warns them that similar disasters will happen to them if they persist in

polytheism and denial, and invites them to learn from past events. The verses in which these events are narrated and warnings are given are called Qur'anic narratives. Narratives are generally Qur'anic passages that tell of societies that responded to the messengers sent to them by Allah as inviters and beacons against denial and rebellion. Narratives are events that societies should learn from in order to improve their lives and are one of the most effective teaching methods of the Qur'an. According to the narratives, the messengers warned their people that a disaster would befall them if they persisted in denial and evil. The disbelieving people who did not heed these warnings and even challenged the Prophets to bring upon them the punishment they were threatened with were destroyed by some natural disasters. The Qur'an aims to teach an important lesson to its addressees who resist denial and oppression by telling these events through stories. For this and similar reasons, the subject was deemed important and worthy of study. As it is known, the verses in the Qur'an in which stories are included have a very extensive content. Therefore, the study does not provide detailed information about the content, but rather focuses on the natural disasters that were announced by the Prophets in order to warn the societies and that came as punishment for their resistance to denial. Based on the fact that the claims that the natural disasters and epidemics that have occurred in recent times are punishments for destruction and the views put forward against this have emerged, the reasons and results of such events that were expressed in the Qur'anic stories and happened to the past nations are important in terms of clarifying the discussions in question. The comparison and analysis method was preferred in the study, and an attempt was made to explain what these disasters, which were brought up in the narratives and meant punishment for the past societies, meant for the later societies. In addition, an attempt has been made to find an answer to the question of what natural disasters, which are a kind of divine punishment for societies that are called to believe in God and warned of a disaster that will happen to them if they do not believe, mean for the societies that come after. It is thought that the study will shed light on the discussions on natural disasters and destruction that have been on the agenda and are still ongoing on the subject and will form an opinion on this subject.

Keywords: Tafsir, Qur'an, Qur'an Narratives, Social Warning, Natural Disaster.

Giriş

Kur'an insanlığa hidâyet rehberi olarak indirilmiştir. Peygamberler de, insanlara doğru yolu göstermek için Allah tarafından gönderilmiş elçiler olarak müjde ve uyarılarla kavimlerini Allah'a inanmaya davet etmişlerdir.¹ Elçilerin bu davetinin bir boyutunu da, onların inanmamakta direnen kavimlerine yaptıkları uyarılar oluşturmaktadır.² Bunlardan birisi de doğal afetlerle başlarına geleceğini haber verdikleri helâktir.³ Zira uyarı ve ceza, birey ve toplumların ders almalarını sağlayacağı gibi, yanlıştan uzaklaşıp doğruya yönelmelerine de vesile olabilmektedir.⁴

Kur'an kıssaları, sahip olduğu zengin içerik ve etkileyici anlatım üslubuyla her dönemde insanlar üzerinde derin ve kalıcı etkiler bırakmıştır. Bu sebeple kıssalar, Kur'an'ın en etkili anlatımı ve ders verme yöntemlerinden kabul edilmektedir. Kıssalarda Peygamberlerin toplumlarıyla yaşadıkları kısa ve öz olarak anlatılmış ve bu yolla muhataplarına ders vermek amaçlanmıştır.⁵ Bu sebeple Kur'an, kıssalar üzerinden mevcut toplumlara ders verirken onları tarihi olayların sonuçlarıyla başa bırakmaktadır.

Kur'an'ın kâinatın yaratılışı hakkında verdiği bilgi, varlıkların ahenk içinde

¹ Bk. el-Bakara 2/119, 213; en-Nisâ 4/ 165; el-Mâide 5/19; el-A'râf 7/18-, 188; 11/12; 13/7;

² Bk. el-Ahzâb 33/45-48.

³ Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili: Yeni Mealli Türkçe Tefsir* (İstanbul: Eser Neşriyat, [t.y.]), 3/2104.

⁴ Sait Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 2/232-233.

⁵ Mehmet Müftüoğlu, "Bir Eğitim Metodu Olarak Kur'an-ı Kerim'de Darbimeseller", *Kocaeli İlahiyat Der-gisi* 4/2 (Aralık 2020), 297.

işleyişine dikkat çekmesi bilim insanlarını da etkilemiştir.⁶ Araştırmacıların, Kur'an'a ve tefsire farklı bir yöntem ve bakış açısıyla yaklaşmaları, farklı yorumların ortaya çıkmasına yol açmaktadır.⁷ Yorum farklılıkları ise birtakım tartışmalara sebep olabilmektedir. Kur'an kıssalarında anlatılan ve elçilerin gönderildiği toplumlara uyarı olarak gerçekleştiği bildirilen doğal afetler konusu bunlardan biridir. Kıssalarda, peygamberlerin tevhide davetine inkâr ve şiddetle karşı çıkan toplumların, bir takım doğal afetlerle uyarıldığı⁸ ve uyarıları dikkate almayıp, inkâr ve kötülüklerini devam ettirenlerin helâk edildiği haber verilmektedir.⁹ Kıssalarda söz konusu edilen bu olayların günümüz toplumları açısından nasıl değerlendirilmesi gerektiği ise tartışma konusu olmuştur. Bazılarına göre bu olaylar sadece bir uyarı ve ders amacı taşımakta, bazılarına göre ise aynı durumda olan toplumlar da her zaman böyle bir cezalandırmaya muhatap olmaktadır. Asıl tartışma konusu ise, helak edilen toplumların içerisinde bulunan, günahsız masum çocukların durumudur. Kıssalarda sadece, elçilerin ve iman edenlerin kurtarıldığı bildirilmekte,¹⁰ çocukların durumu hakkında herhangi bir bilgi verilmemektedir. Mesela Nuh kavmi hakkında şöyle denilmektedir: *"...Onu yalanladılar, biz de onu ve beraberinde gemide olanları kurtardık, âyetlerimizi yalanlayanları ise suda boğduk..."*¹¹

Kur'an kıssaları, Kur'an'ın muhatapları için bir ders ve uyarı anlamı taşımaktadır. Bu amaçla kıssalarda geçmişte helâk edilen toplumların bir kısmının bazı doğal afetlerle cezalandırıldığı hatırlatılmaktadır. Bu sebeple doğal afetlerin günümüz toplumları için ne anlama geldiği tartışmalarına bu noktadan yaklaşılması gerekir. Konuya iki farklı yaklaşımın olduğu görülmektedir. Bazı araştırmacılar doğal afetlerin bir ilâhî cezalandırma olduğunu söylerken, bazıları bunları helâk olarak değerlendirmenin mümkün olmadığı görüşündedir. Birinci görüşü benimseyenler kıssalarda verilen mesajların mevcut toplumları da ilgilendirdiği kanaatindedir. Diğer görüş sahipleri de düşüncelerine gerekçe olarak, geçmişte helâk edilen toplumların başlarında uyarıcı Peygamberlerin bulunmasını gösterirler. Buna göre kendilerine Allah'ın elçilerinin gönderilmediği toplumların helâkinden söz edilmemektedir.¹² Diğer yandan suçun ve cezanın kanuniliği ve şahsiliği açısından düşünüldüğünde hiç kimse başka birinin suçunun cezasını çekmez ilkesine göre bir doğal afette günahkâr günahsız ayırımı olmaksızın ölümler veya yaralanmalar ile neticelenen doğal afetleri toplumun tamamı için bir ilâhî ceza olarak görmenin ilahi adaletle de bağdaşmayacağından hareketle birinci görüşün akli ve vahyî gerçeklerle uyuşmayacağıdır. Öyle ise kıssalarda dile getirilen doğal afetlerin sebep ve sonuçlarını dikkate alarak,

⁶ Hasan Haliloğlu - Kübra Nur Başaran, "Kâinatın Yaratılışı ve Yok Oluşu (Tefsirler ve Modern Bilim Işığında)", *Ağrı İslami İlimler Dergisi (AGİİD)* 8 (Haziran 2021), 20-51.

⁷ Fatih Tiyek, "Kur'an Ayetlerinin Yorumunda Öznellik Sorunu", *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 13/1 (2016), 167.

⁸ Hilal Reyhanlıoğlu, "Kur'an'a Göre İmtihan Olarak Doğal Afetler ve Doğal Afet Sonrası İnsana Düşen Sorumluluklar (6 Şubat Depremleri Özelinde Bir Değerlendirme)", *İlahiyat Akademi Dergisi* 18/Aralık (2023), 90.

⁹ el-İsrâ 12/90-93.

¹⁰ Bk. el-A'râf 7/83; el-Enbiyâ 21/76, 88; eş-Şu'arâ 26/170; en-Neml 27/53, 57; es-Sâffât 37/76; el-Fussilet 41/18.

¹¹ el-A'râf 7/64.

¹² el-İsrâ 12/15; el-Kasas 38/58-59;

bunların günümüz toplumları açısından nasıl değerlendirmesi gerektiği araştırılmamıştır.

Doğal afetler evrenin işleyişinde meydana gelen, birtakım olumsuz sonuçlara da sebep olan doğal olaylardır. Araştırmalar ortaya koymuştur ki, yeryüzünde görülen afetler genellikle doğa kaynaklı olup, bunları afete dönüştüren insanların kırılganlıklarıdır.¹³ Hakikatte evrenin yaratılışında ve işleyişinde eşsiz bir nizam ve kuresuz bir düzen¹⁴ ve Kur'an'a göre bu işleyişin devam etmesini sağlayan ilâhî yasalar vardır.¹⁵ Bu yasalar Kur'an diliyle sünnetullâh olarak ifade edilmekte ve bu işleyişin neticesinde canlı varlıkların ihtiyaçlarını karşılayacak imkânlar da oluşmaktadır.¹⁶ Zira tabiatta meydana gelen doğal olaylar neticesinde bir taraftan ölümler, maddi kayıplar olurken diğer yandan hayatın gereksinimleri olan madenler, elementler ve mineraller de oluşmaktadır.¹⁷ Dolayısıyla bunları sadece bir cezalandırma ve musibet olarak değerlendirmek doğru değildir. Netice itibariyle Yaratıcının koymuş olduğu doğal işleyiş kanunları ile Kur'an, dikkatleri yüce Allah'ın yaratma ve yürütme kudretine çekmektedir.¹⁸ Öte yandan bu felaketler, insanlara sorumluluklarını hatırlatan uyarılar olarak da görülmelidir.¹⁹ Yüce Allah, yapılan kötülüklerden ve inkârdan dönülmesi durumunda cezalandırmaktan vazgeçebileceği gibi inkârlarında ve isyanlarında ısrar etmeleri halinde Allah'tan gelecek azabın da unutulmaması gerektiğini bildirmektedir.²⁰

Kur'an'da, kıssalar yoluyla tarih sahnesinden silinmiş olan toplumların yaşamları ve kurdukları devlet ve medeniyetlerin akıbetleri, nasıl yükseldikleri ve yıkılıp yok edildikleri anlatılmaktadır.²¹ Önceki toplumlar durumları ve akıbetleri hakkında bilgi verilmesi sonraki toplumlara ders ve uyarı verme amacına yöneliktir. Böylece Allah'ı ve âyetlerini inkâr eden ve elçilerini yalanlayan, ahlâkî bozulmaya uğrayan toplumların başına gelen felaketlerin aynı durumda olanların başına da geleceği hatırlatılmaktadır.²² Tarih boyunca insanlar, elçiler tarafından tevhide inanmaya, şîrk ve inkârdan sakınmaya davet edilmişlerdir.²³ Toplumlar, kötü sonla

¹³ İlker İnmez, "Afetlerin Doğallığı Üzerine: Sosyal Bir Olgu Olarak Afetler ve Kırılganlık Sorunu", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 66/4 (2011), 186, 187.

¹⁴ Ahmet Gündüz, "Kur'an Perspektifinden Afetler", *Tarih Okulu Dergisi (TOD)* 53 (2021), 3103.

¹⁵ Enver Bayram, "Kâdî Beyzâvî'nin Kevnî Ayetlere Yaklaşımı (Envârü't-Tenzîl Tefsiri Bağlamında)", *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 3/2 (Ekim 2009), 384-407; Zeynep Hümeysra Koç, "Teklif ve Adâlet Temelinde Hüsün-Kubuh: Âfet Olgusu", *KADER* 21/2 (2023), 731; Ahmet Cilara, *Sünnetullah'ın Evren, İnsan ve Bilim Açısından Yorumlanması* (İstanbul: Ortak Akıl Yayınları, 2024).

¹⁶ Bayram, "Kâdî Beyzâvî'nin Kevnî Ayetlere Yaklaşımı (Envârü't-Tenzîl Tefsiri Bağlamında)", 384-407.

¹⁷ Haliloğlu - Başaran, "Kâinatın Yaratılışı ve Yok Oluşu (Tefsirler ve Modern Bilim Işığında)", 32.

¹⁸ Âl-i İmrân 3/190.

¹⁹ Mesut Şen - Nizamettin Çelik, "Belâ ve Musibetlerde İnsanın Rolü ve Tavrı (Âyet ve Hadisler Çerçevesinde)", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (Aralık 2023), 125.

²⁰ Şen - Çelik, "Belâ ve Musibetlerde İnsanın Rolü ve Tavrı (Âyet ve Hadisler Çerçevesinde)", 125; Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, 2/247.

²¹ Hayrettin vd. Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006), 2/377.

²² Ahmet Çelik, "Birey ve Toplumun İslahı Açısından Kur'an Kıssaları", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (2004), 58.

²³ Ejder Okumuş, "İslam, Müslümanlar ve Toplumsal Değişim", *Tevilat* 1/1 (2020), 69-70; Duran Ali Yıldırım, "Kur'an Kıssalarında Toplulukların Helâki ve Sebepleri Üzerine", *Kahramanmaraş Sütcü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 36 (2020), 245.

karşılaşmamaları için inkârı ve sapkınlıkları terk etmeleri konusunda uyarılmışlardır.²⁴ Bu uyarılarda, elçilerin çağrılarına uyan toplumlarla, bu çağrıları dikkate almayanların akıbetlerinin aynı olmadığı anlatılmıştır.²⁵ Yaratılış kanunlarına uygun davranan toplumların tarihte daha uzun süren devletler ve medeniyetler kurdukları²⁶ inkârcı ve zalimlerin ise tarih sahnesinden silindikleri görülmüştür.²⁷

Kur'an, toplumları, ictimâî hayatın gidişatını değiştirecek tutum ve davranışlar konusunda zaman zaman uyarmakta,²⁸ kendilerini düzeltmeleri çağrısı yapmaktadır.²⁹ Örneğin Firavun ve toplumuna gönderilen ilahi cezalandırmalar el-A'râf 7/132-133. âyetlerde onların hangi mucize getirilirse getirilsin hiç bir şekilde inanamayacaklarını söylemeleri üzerine, tufan, çekirge, haşere, kurbağa ve kan gibi belaların indirildiği bildirilmiştir. Söz konusu beş mucizeye karşılık el-İsrâ 17/101 ve en-Neml 27/12. âyetlerde Hz. Mûsâ'ya dokuz mucize verildiği ve bu mucizeler karşısında inanmak yerine onu büyülenmiş olmakla itham ettikleri, buna karşılık onların da "yoldan çıkmış bir topluluk" oldukları belirtilmiştir. Burada Hz. Mûsâ'ya verilen mucizeler hakkında tartışmalar olmakla birlikte,³⁰ Fahrettin er-Râzî (öl. 606/1210), müfessirlerin, âsâ, (beyaz) el, tufan, çekirge, haşere, kurbağa ve kan olduğu konusunda ittifak ettiklerini söylemiştir.³¹ Aynı konuda Tevrat'ta, İsrailoğullarını serbest bırakması karşılığında Firavun'a ve halkına bir baskı olmak üzere Kur'an'da anlatılana benzer mucizelerin verildiği, Firavun ve kavmi açısından bunun bir bela ve musibet, Hz. Musa ve İsrailoğulları için bir özgürlük ve kimlik kazanım mücadelesi olarak kabul edildiği görülmekte ve Mısır halkının başına gelen on bela olarak değerlendirilmektedir.³² Kitab-ı Mukaddes'te bu belalar Kan, kurbağa, sivri sinek, at sineği, hayvanların ölümü, çıban, dolu, çekirge, karanlık ve doğan çocukların ölümü belası olmak üzere on bela sayılmaktadır.³³ Kutsal kitap'ta bu belaların tamamının Firavun ve kavmine geldiğinden söz edilmektedir.

Kur'an'da, münafıkların defalarca musibetlerle sınıandıkları, bundan ders ve ibret almadıkları anlatılmaktadır.³⁴ Buna benzer mesajların verildiği kıssalarda bir kısım doğal afetlerin uyarı veya cezalandırma amacıyla küfür, şirk ve isyankârlıkta direnen toplumların başına geldiği haber verilmektedir.³⁵ Bunlarla mevcut

²⁴ el-Mü'min, 40/ 41-44; Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc, *el-Câmi'u's-şâhih* (Kahire: y.y., 1374), "Belâ", 19.

²⁵ Seyithan Can, "Allah'ın Adaleti ve Sünneti Bağlamında Günümüz Toplumsal Helâkının İmkânı", *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 13/1 (2022), 9-32.

²⁶ Abdülbaki Güneş, "Kur'an'da Sünnetullah Ve Toplamların Çöküş Nedenleri", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5/4 (2005), 66-68.

²⁷ Bk. Mukadder Ârif Yüksel, "Kur'an'da Yasalı Tarih Perspektifi ve Tarih Bilinci", *Atlas Journal* 9/51 (2023), 48-60.

²⁸ el-Bakara 2/275; el-Mâide 5/65, 66; el-En'âm 6/42-45, 131.

²⁹ Bk. el-Enfâl 8/38; el-İsrâ 17/77; el-Ahzâb 33/38; el-Ğâfir 40/85.

³⁰ Hüseyin Yakar, "Kur'an'da Firavun ve Kavminin Başına Geldiği Belirtilen Musibetlerin Tefsir Kaynakları, Tevrat ve Bilimsel Veriler Üzerinden Değerlendirilmesi" 5/2 (2019), 945-946.

³¹ Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb: et-Tefsîru'l-Kebîr* (Beyrut: Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1999), 21/65.

³² Harun Ak, "Tevrat'a Göre Mısır Halkının Başına Gelen On Bela", *Kültür Araştırmaları Dergisi* 24 (2025), 282-283.

³³ Çıkış 5-12.

³⁴ et-Tevbe, 9/124.

³⁵ Bk. el-Kamer 54/33-39.

toplumların benzer davranışlardan kaçınmaları aksi halde aynı felaketlere kendilerinin de maruz kalacakları hatırlatılmaktadır.³⁶ Örneğin, *“İnsanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzen (ve denge) bozuldu. Belki (yanlışlarından) dönerler diye yaptıklarının cezası kendilerine tattırılmaktadır”*³⁷ âyetinde geçen “fesat” müfessirler tarafından kaynak sularının azalması, kıtlık, kuraklık, yangın, sel gibi felaketlerin ve ölümlerin çoğalması, geçim sıkıntısının artması, bereketin yok olması olarak açıklamıştır.³⁸ Âyetlerin sonrasında, Allah’a ortak koşanların ve elçileri yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna ibretle bakma emri,³⁹ şirkin, inkârın ve elçilerin verdiği haberleri yalanlamanın ilahi ilâhi cezaya sebep olacağını göstermektedir. Yine *“Onlara yağmur gibi taşlar yağdırdık. Kötülük edenlerin sonunun nasıl olduğuna bir bak”*⁴⁰ manasındaki âyetlerde, özellikle “bak” veya “bakın” ifadelerinin kullanılması, önceden olmuş hadiselerin sonrakiler için bir ibret ve uyarı amacı taşıdığı anlamına gelmektedir. Bu şekilde hem inanç hem de ahlâk açısından helâk sebepleri konusunda dikkatler musibetlere maruz kalan toplumların üzerine çekilmekte ve şu mesaj verilmektedir: *“...Başınıza gelen her musibet kendi ellerinizle yaptıklarınız yüzündendir. Allah çoğunu da affetmektedir.”*⁴¹ Âyetler, insanların elçilerin uyarılarına karşı nefretlerinin arttığı, onlara karşı tuzaklar kurmaya kalkıştıkları ve karşılaştıkları kötü sonuçların kendi iradî eylemlerinin sonuçları olduğunu söylemektedir. Ancak, cezaların tamamı bu dünyada verilmemektedir. *“Öyle olsaydı yeryüzünde hiçbir canlı kalmazdı”*⁴² ifadesiyle, cezalandırmanın bir kısmının ahirette olacağı mesajı verilmektedir.

Bu çalışma, cezalandırmanın dünyevî boyutu ile ilgilidir. Kur'an kıssalarında, Allah'ın elçilerinin davetine karşı çıkan, Peygamberlerin haberlerini yalanlayan toplumların başlarına gelen doğal felaketlerin hangi amaçla Kur'an kıssalarında anlatıldığı incelenenecektir. Ayrıca çalışmada geçmişte yaşamış azgın ve sapkın toplumların helâkine sebep olan doğal afetlerin Kur'an'ın muhatapları için ne anlama geldiği ve bunların Kur'an Kıssalarındaki anlatım biçimleri ele alınacaktır. Çalışmamız konu hakkında yapılmış çalışmalardan⁴³ iki açıdan farklılık arz etmekte ve bu durum çalışmanın özgünlüğünü yansıtmaktadır. Bunlardan birisi, kıssalarda doğal afetlerin önceki toplumlara inkâr ve kötülükte direnmeleri halinde başlarına geleceği haber

³⁶ el-Ankebût 29/40.

³⁷ er-Rûm 30/41.

³⁸ Muhammed İbn Cerîr et-Taberî, *Câmi'ul-Beyân an Te'vîl-i âyi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şakir (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000), 21/49-50; Cârullah Ebû'l-Kâsım Maḥmûd b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakkâiki Gavâmidî't-Tenzîl* (Kahire: Dârü'r-Reyyân li't-Türâs, 1407/1987), 3/205-206; Fahrüddin er-Râzî, *Tefsir-i Kebir* (Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 56), 25/127-128.

³⁹ Âl-i İmrân 3/137; en-Nisâ 4/23; er-Rûm 30/42.

⁴⁰ el-A'râf 7/84.

⁴¹ eş-Şûrâ 42/30.

⁴² el-Fâtır 35/ 42-45.

⁴³ Hidayet Aydar, ““Bazı Kur'ân Ayetlerinin Işığı Altında Kocaeli Depremine Bakış”, *Kur'an Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi* 2/19, 20, 21 (1999), 136; Ömer Özsoy, “Sünnetullah”: *Bir Kur'an İfadesinin Kavramlaşması* (Ankara: Fecr Yayınları, 1994), 165-166; İlhami Güler, *Allah'ın Ahlâkiliği Sorunu* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002), 133; Hulusi Arslan, “Doğal Felaket ve İstiraplar Konusunda Kelamcılarının Görüşleri -Tahlil, Tenkid ve Öneriler”, *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi* 2/2 (2002), 33-34; Muhammet Karaosman, “Kur'an'dan Hareketle Doğal Afetlerin ve Salgın Hastalıkların İlâhî Bir Ceza Olarak Nitelendirilmesi Sorunu”, *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 4/3 (Aralık 2020), 100; Can, “Allah'ın Adaleti ve Sünneti Bağlamında Günümüz Toplumsal Helâkının İmkânı”, 29.

verilen uyarılar olduğu, diğeri de kıssalardaki bu uyarıların mevcut toplumlar için bir ders verme amacı taşıdığı hususudur. Ayrıca bu çalışmada doğal afetlerin toplumların inkâr ve kötülüklerinin karşılığı olan ilâhî cezalandırma olduğu düşüncesi- nin⁴⁴ Kur'an bütünlüğü içerisinde ve âyetlerin bağlamlarıyla birlikte ele alınarak ye- niden değerlendirilmesi, buna göre günümüz doğal afetlerinin Kur'an kıssaları üze- rinden bir değerlendirmesi ve karşılaştırılması gereğine işaret edilecektir.

1. Amaçları ve Sebepleri Açısından Kur'an Kıssalarında Doğal Afetler

Arapça (k-s-s) kökünden türeyen "kassa" fiili, aynı kökten türemiş olan "ka- sas" ve önemli şahsiyetlerin durumunu anlatmak için kullanılan "kıssa" birinin izini sürüp takip etmek,⁴⁵ bir haberi başkasına bildirmek, anlatıp hikâyeye etmek, manala- rında kullanılan bir kelimedir. ⁴⁶ Kıssalar Kur'an'da, akıl sahipleri için ibret, öğüt ve geleceğe ışık tutma, uydurmadan ve uyarlamadan uzak, önceki ilahi kitapların muh- teviyatını doğrulayan ve iman sahipleri için yol gösteren bir hidâyet rehberi olarak açıklanır.⁴⁷

Kur'an kıssaları, sadece tarihi olayları aktarmaktan ibaret olmayıp, aynı za- manda insanlara ders verme, inananların metanetini ve cesaretini artırma, birtakım değerlerle insanları doğru yola yönlendirme amacı taşımaktadır. Kur'an'daki kıssa- lar Peygamberler ve bazı karakterler aracılığıyla önemli dersler sunar ve mevcut toplumların dikkatlerini önceki toplumların kötü sonlarına çekmeyi amaçlar. Örne- ğin, "*Bunun üzerine azap onları yakaladı. Doğrusu (öncekilerin başına gelen) bu olay- larda yaşayanların alması gereken büyük bir ders vardır ama onların çoğu inanmaz- lar. Hiç şüphe yok ki Rabbin, işte O, çok merhamet sahibidir*"⁴⁸ âyeti bunu vurgula- maktadır.

Kıssalar, genellikle önceki toplumların Allah'ın elçilerinin davetine karşı tu- tumlarının ve Allah'ın onlara muamelesinin anlatıldığı âyet pasajlarıdır.⁴⁹ Kıssaların Kur'an'da yer almasının amacı, Peygamberleri ve iman edenleri sabır, ümit ve direnç açısından desteklemenin yanı sıra, Allah'ın âyetlerini ve elçilerini yalanlayan top- lumlara bir ders verme amacı taşımaktadır.⁵⁰ Böylece elçilerle iman edenler teselli edilirken, mevcut toplumlar öncekilerin akıbetlerinden ibret almaya çağrılır, aynı

⁴⁴ Güneş, "Kur'an'da Sünnetullah Ve Toplamların Çöküş Nedenleri", 80; Abdullah Emin Çimen, "Helâk, Devam Eden Bir Süreç Midir?", *Usûl: İslâm Araştırmaları* 4/2 (2005), 42; Gündüz, "Kur'an Perspektifin- den Âfetler", 3120; Zeki Tan, "Geçmiş Kavimlerde Helak-Ahlâk İlişkisi", *Temel İslâm Kaynaklarında: Ahlâk ve İnşâ -I-*, ed. Adem Yerinde vd. (İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2022), 87.

⁴⁵ Ebû'l-Kâsım el-Hüseyn b. Muhammed er-Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbî'l-Kur'ân*, thk. Safvân Adnân ed-Dâvûdî (Beyrut: Dârü'l-Kalem; Dârü's-Şâmiyye, 1412), 610; Cemalüddin Muhammed b. Mü- kerrem en-Nesârî İbn Manzûr el-İfrikî, *Lisânu'l-Arab* (Beyrut: Dâr-u Sâdr, 1990), 6/75; el-C İsmâ'il b. Hammâd. el-Cevherî, *es-Sihâh* (Beyrut: Dârü'l-İlmîlî'l-Melâyîn, 1984); Seyyid Muhammed Murtazâ ez- Zebidî, *Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs* (Mısır: Matbaatü'l-Hayriyye, 1306), 4/431.

⁴⁶ er-Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbî'l-Kur'ân*, 610; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 6/74.

⁴⁷ Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmî'l-Kur'ân*, thk. Ahmed el-Berdûnî - İbrâhîm Etfeyyîş (Kâhire: Dârü'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1384/1964), 6/277.

⁴⁸ eş-Şu'arâ 26/158-159.

⁴⁹ Bk. İsa Kanik, "Kur'an Kıssalarında Ailevi İlke ve Değerler", *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 4/2 (Ekim 2020), 256; Bk. Ahmet Yazıcı, "Süleyman Ateş'in Görüşleri Bağlamında Kur'an Kıssaları", *Journal of Is- lamic Research* 22/2 (2011), 107.

⁵⁰ el-Furkân 25/37.

yanlışlardan sakınma konusunda ikaz edilir.⁵¹ Çünkü insanlar, iç güdülerıyla hareket etmeyen aklî ve iradî varlıklar olup yaşanmış olaylardan ibret alma ve ders çıkarma yetenek ve donanımına sahiptir.

Tarihi süreçte meydana gelen ve âyetlerde gündeme getirilen doğal afetler, kıssalarda ilâhî cezalandırmalarla da ilişkilendirilmektedir.⁵² Zira Kur'an kıssalarının bir kısmında konular inkâr eden zalim toplumların helâki ve bunların sebepleri etrafında dönmektedir.⁵³ Bununla da Kur'an'ın muhataplarına dersler verilmektedir. Meselâ Mekke müşriklerinin Hz. Peygamberin Allah'tan getirdiği âyetleri ve haberleri "evvelkilerin masalları"⁵⁴ olarak nitelendirmeleri üzerine onlara şöyle denilmektedir: *"Öncekiler de tuzak kurmuşlardı. Allah'ın azabı onların binalarını temelinden yıktı da nihayet tavanları başlarına çöküverdi ve azap onlara beklemedikleri yerden geldi."*⁵⁵ Onlara, öldükten sonra dirilişi inkâr etmeleri sebebiyle, daha önce belâ yağmuruna tutularak yok edilen kentlere uğradıkları halde bundan ibret almadıkları bildirilmektedir.⁵⁶ Bu âyetler, önceki toplumların başlarına gelen afetlerin sonrakiler için ders ve ibret niteliği taşıdığını belirtmektedir.

Kur'an'da doğal afetlerle helâk edilen Âd, Semûd, Lût, Medyen, Ress halkı ile Firavun, Kârûn ve Hâmân gibi kavimlerle karakterlerin inkârcı, yalanlayıcı, zâlim oldukları için cezalandırıldıkları bildirilmektedir.⁵⁷ Âd ve Semûd kavmi şiddetli bir kasırga ve depremle,⁵⁸ Firavun ve hânedânı boğularak helâk edilmişlerdir.⁵⁹ Kur'an'da "Racfe", "Râcife",⁶⁰ "Racce",⁶¹ "Râdife",⁶² "Zelzele",⁶³ "Dekk",⁶⁴ "Temîde",⁶⁵ "Siccîl",⁶⁶ "Temûr"⁶⁷ ve "Hasf"⁶⁸ gibi kavramlar deprem ve sarsıntı anlamında kullanılmaktadır. Bunlardan "siccîl" toplumların helâki için; "temîde" ise tabiattaki doğal dengeyi belirtmek için, "zelzele" el-Bakara suresi 2/124. ve el-Ahzâb suresi 33/11. âyetlerinde zorluk ve sıkıntı anında yaşanan psikolojik sarsıntıyı, ez-Zilzâl suresi 99/1. âyette ise kıyametin kopuşu anındaki sarsıntıyı ifade etmek için kullanılmaktadır. Aynı anlama gelen "dekk" kelimesi ise el-Fecr suresi 89/21. âyette geçmekte ve burada yerin sarsılması ve dümdüz olmasıyla ilgili bir tasvir yapılmaktadır. Bu ifade, yerin paramparça olduğunu ve ardından düzleştiğini, diğerleri kavimlerin helâkini

⁵¹ Bk. el-A'râf 7/78; Yûnus 10/103; el-En'biyâ 21/88; el-Furkân 25/38-39; el-Ankebût 29/14, 15, 32, 33; Fussilet 41/18.

⁵² Bk. el-En'am 6/65; el-A'râf 7/78, 91, 92; en-Nahl 16/26; el-Ankebut 29/40; es-Sebe 34/9.

⁵³ Bk. el-En'am 6/66; el-A'râf 7/72

⁵⁴ en-Nahl 16/ 24; el-Furkan 25/5; el-Kalem 68/15; el-Mutaffifin 83/13;

⁵⁵ en-Nahl 16/26.

⁵⁶ el-Furkân 25/40.

⁵⁷ Kâf 50/12-14.

⁵⁸ Bk. el-Fussilet 41/16; el-Kamer 54/19; el-Hâkka 69/6.

⁵⁹ Bk. el-Kasas 28/14-40; eş-Şu'arâ 26 /32-35, 60-61; el-A'râf 7 / 130, 136.

⁶⁰ en-Nâziât 79/ 6.

⁶¹ el-Vâkı'a 56/ 3-7.

⁶² en-Nâziât 79/ 7.

⁶³ ez-Zilzâ 99/1-3.

⁶⁴ el-Hâkka 69/14.

⁶⁵ Lokmân 31/10.

⁶⁶ Hûd 11/82.

⁶⁷ el-Kamer 54/36.

⁶⁸ el-Kasas 28/81.

ve kıyametin kopuşunu belirtmektedir.⁶⁹

Kissalarda doğal afetlerle cezalandırıldığı bildirilen Kârûn, Firavun ve Hâmân gibi isimler, isyankârlıkta haddi aşan müstekbirler olarak nitelenmişlerdir. Onlar, kendilerine âyetlerle gelen elçilere karşı büyüklük taslayıp yeryüzünde haksızlık edip fesada sebep oldukları için bir takım doğal afetlerle helâk edilmişlerdir.⁷⁰ Bunlar, taş yağmuru, korkunç ses, yerin dibine geçirilme ve suda boğulma gibi felaketlere maruz kalmışlar toplumdur.⁷¹ Bazıları da bir kısım nimetlerden mahrum edilerek cezalandırılmışlardır.⁷²

Kur'an'da toplumsal cezalandırma için kullanılan "helâk" kelimesi, Arapçada (h-l-k) kökünden türeyen bir mastar olup, "kendini perişan edip hüznün ve kedere kapılmak, afet ve musibetlere uğramak, yok olmak, faydalı olmaktan çıkmak, kendisini tehlikeye atmak" gibi anlamlara gelmektedir. Klasik lügatlerde "helâk" kelimesinin kök anlamında, "insanın kendisini veya başkasını mahvetmesi" manasının olduğu belirtilmiştir.⁷³ Bu anlamda bir âyette geçmiş ve manevî helâk veya psikolojik cezalandırma olarak değerlendirilmiştir.⁷⁴

Helâk, yeryüzündeki zulüm ve haksızlıklara karşı ilahî bir müdahale olarak gerçekleşir. Bu müdahale yeryüzündeki küfür önderlerinin⁷⁵ kötü ve haksız eylemlerinin etkisini bertaraf eden, o eylemleri gerçekleştirenleri yok eden ilahî bir önlem olarak görülür. Helâk cezası, olumsuz bir toplumsal değişim sürecinin sonunda meydana gelir ve toplumu islah edip düzeltmeye yönelik olarak da gerçekleşir. Çünkü helâk cezasına maruz kalan toplumlar, Allah'a karşı inkâr ve isyankârlıkta köklü bir ahlâkî değişime uğramışlardır. Böylece başkalarını da etkileyen kötülüğün yayılmasını engellemeye yönelik bir uyarı olarak gündeme gelir.⁷⁶ Bir bakıma insanlar tabiata nasıl davranırsa tabiat da onlara öyle davranır.⁷⁷ Bu anlamda helâk, yeryüzünün fesada uğrayan doğal ve toplumsal dengesinin bu kaostan kurtarılıp yeniden düzene konulmasını sağlar.⁷⁸

Allah'ın toplumlar hakkındaki takdiri, onların kendi gidişatlarını

⁶⁹ Mutlu Saylık, "Kur'an'da Depremle Helak Edilen Kavimler", *Dicle İlahiyat Dergisi (DİD)* 14/2 (2017), 137.

⁷⁰ el-Ankebût 29/ 39.

⁷¹ el-Ankebût 29/ 40.

⁷² Bk. el-En'âm 6/146.

⁷³ Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. 'Amr Ferâhidî el-Halil b. Ahmed, *Kitâbu'l-'ayn* (Beyrut: Mûessestü'l-A'lemîlîl-Matbû'ât, 1988), 3/377-378; Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Tehzîbu'l-luğa* (Kâhire: Metâbi'u Sübulîl-'Arab, b.y.y.), 4/14-15; Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris er-Râzî İbn Fâris, *Mu'cemü Mekâyisîl-Luğa*, ed. Abdüsselam Muhammed Harun ([Beyrut]: Dârü'l-Fikr, 1399), 1074; el-Cevherî, *es-Sihâh*, 4/1616-1617; er-Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*, 793; Mahmud b. Ömer b. Ahmed ez-Zemahşerî, *Esâsu'l-belâğa*, (Mısır: el-Hey'etü'l- Mısıryye el-'Âmmeli'l-Kitâb, 1985), 2/550-551; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 10/503-504; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîruzâbâdî, *el-Kâmûsu'l- muhît* (Beyrut: Dâru lhyâi't-Türâsîl-'Arabî, 1991), 3/474-475; ez-Zebidî, *Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs*, 7/194.

⁷⁴ Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, çev. Muhammed Han Kayanî vd. (İstanbul: İnsan Yayınları, 1986), 1/523.

⁷⁵ et-Tevbe 9/12.

⁷⁶ Çimen, "Helâk, Devam Eden Bir Süreç Midir?", 40-41.

⁷⁷ Resul Ertuğru, "Kur'an'da Helâk Olan Kavimlerde Suç-Ceza Uyumu -I-", *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/5 (Haziran 2017), 165.

⁷⁸ Bk. el-Bakara 2/251; el-Hac 23/40; el-Mü'minûn 23/71.

değiştirmelerine yani iradî eylemlerini düzeltmelerine bağlıdır. Buna göre değişim hangi yönde gerçekleşirse ilâhi muamele o yönde tezahür eder. Zira âyetler buna işaret etmektedir: *“Kişinin önünden ve ardından Allah’ın emriyle onu kayıt ve koruma altında tutan takipçiler vardır. Allah bir toplum hakkında kararını o toplum kendinde olanı değiştirmedikçe değiştirmez”* ve *“Allah’ın sünnetinde bir değişiklik bulamazsın”*.⁷⁹ Buna göre âyetin baş kısmında geçen Allah’ın kullarını korumak ve yapıp ettiklerini kaydetmek üzere meleklerin takibinden bahsedilmesi, Allah’ın kulları hakkındaki kararının onların tutumlarına göre olduğunu gösterir. Aksi halde bu takibin bir anlamı olmaz. Ayrıca ilâhi iradenin mutlak anlamda toplumların eylemlerine göre işleyeceği ve değişmeyeceği sünnetullahın bir gereğidir. Bunun için Allah’ın elçileri, toplumların hâl ve gidişatlarını değiştirip kendilerini düzeltmeleri için ıslah ediciler olarak gönderilmiştir.⁸⁰ Öyle ki kötü bir akıbetle uyarılmadıkları mazeretine sığınmasınlar.⁸¹ Zira âyetler, toplumların Allah’ın elçileri tarafından uyarılmadan ilâhi bir cezaya maruz kalmayacaklarını bildirmektedir.⁸² *“Biz, uyarıcı elçiler göndermediğimiz hiçbir memleket halkını helâk etmedik”*⁸³ âyeti bunu belirtmektedir. Allah’ın toplumları zulüm ve inkârda haddi aşmaya karşı elçileriyle uyarması O’nun öteden beri değişmeyen sünnetidir. Buna göre elçiler, gönderildikleri toplumları zulüm ve haksızlık etmeleri durumunda ilâhî cezaya maruz kalmakla uyarırlar.⁸⁴

Firavun ve hanedanının ve onlardan öncekilerin, Allah’ın âyetlerini ve elçilerini yalanlamaları ve haksızlık yapmaları sebebiyle boğularak helâk edildikleri bildirilmektedir.⁸⁵ Âyetin baş kısmında *“Rablerinin âyetlerini yalanladılar”*, son kısmında da *“onların hepsi zâlim kimselerdi”* denilmektedir. Helâk edilme sebebi olarak sadece “günahları sebebiyle” kısmını göstermek âyetin bütünlüğüne uygun değildir. Çünkü âyetin sonrasında, *“Allah’ın katında canlıların en kötüsü inkâr edenlerle asla iman etmeye yanaşmayanlardır”*⁸⁶ ifadesi inkârın ve inkârda direnmenin ilâhi cezaya sebep olacağını gösterir. Sonraki âyette ise; *“kendileriyle antlaşma yapılmış olmasına rağmen Allah’ın uyarılarından çekinmeden sürekli olarak antlaşmayı bozdukları”*⁸⁷ hatırlatması inkâr, isyan ve antlaşmayı bozma ısrarının ilâhi cezalandırmaya sebep olacağını gösterir. Yani, helâk cezasını yaratıcı ile yaratılanlar arasında hakların ihlal edilmesi, bu haklar için konulmuş kuralların çiğnenmesi ve sözleşmelerin yerine getirilmemesi gibi çok boyutlu bir günah ve kötülük sarmalının neticesi olarak görmek gerekir.

2. Kur'an Kıssalarında Doğal Afetlerle Helâk Olan Toplamlar

Kur'an, kıssalar yoluyla muhataplarına kendilerinden önce yaşamış pek çok milletin sonunun nasıl olduğunu düşünmelerini, o kavimlerin zulüm ve kötülükler

⁷⁹ er-Rad 13/11; el-Fetih 48/ 23.

⁸⁰ el-Furkân 25/ 56; el-Ahzâb 33/45; es-Sebe 34/28; el-Fâtır 35/24; el-Fetih 48/8.

⁸¹ Bk. el-Mülk 67/8-11; en-Nebe’ 78/40.

⁸² Reyhanlıoğlu, “Kur’ân’a Göre İmtihan Olarak Doğal Afetler ve Doğal Afet Sonrası İnsana Düşen Sorumluluklar (6 Şubat Depremleri Özelinde Bir Değerlendirme)”, 95.

⁸³ eş-Şu’arâ 26/208.

⁸⁴ el-Kasas 28/59.

⁸⁵ el-Enfâl 9/54.

⁸⁶ el-Enfâl 9/55.

⁸⁷ el-Enfâl 9/56.

sebebiyle cezalandırıldıklarını, onların yerine başka toplumların getirildiğini” haber vermek suretiyle helâkin sebeplerine dikkatlerini çekmektedir. Bunun sebebinin genellikle, Allah’ın âyetlerinden yüz çevirmeleri, hakkı yalanlamaları ve inananlarla Allah’ın elçilerini aşağılamaları, kendilerine gelen kitabın âyetlerini apaçık sihir olarak nitelemeleri olduğu belirtilmektedir.⁸⁸ Bu kavimlerin tüm zulüm ve kötülükleri, Allah’tan sayısız nimetler görmelerine rağmen yapmış olmaları, nimetlerle şımarıp azgınlaşan toplumların üzerine taşlar yağdırıldığı, bazılarının korkunç sesle, kimisinin yerin dibine geçirilerek, bazılarının boğularak helâk edildiği haber verilmektedir. Onların hiç birisine herhangi bir haksızlık edilmediği, tamamen yaptıkları sebebiyle cezalandırıldıkları anlaşılmaktadır.”⁸⁹ Âyetler bütünlük içerisinde ve bağlamları ile birlikte incelendiğinde, Kârun, Hâman ve Firavun gibi karakterlerin, Peygamberlere gelen âyetler karşısında büyüklük taslamaları ve zulme kalkışmaları yüzünden cezalandırıldıkları,⁹⁰ Allah’ın ulûhiyet hakkını tanımayarak O’na şirk koştukları için helâk edilen toplumlara benzetildikleri bildirilmektedir.⁹¹

Yukarıda anlatılan duruma benzer bir hadisede, Havarilerin İsa Peygamberden Allah’ın bir sofrayı indirmesini istemeleri üzerine Allah’ın onlara istedikleri sofrayı indireceği, ancak istekleri yerine geldikten sonra inkâr etmeleri halinde onlara çok çetin bir azabın geleceği söylenmektedir.⁹² Bu da yine nimetin sahibine nankörlük etmenin ve verilen nimetleri kibir, azgınlık ve şımarıklığın sebebi haline getirmenin helâke götüreceğine işaret eder. Âyetler, nimetlerin de musibetlerin de bir sınanma sebebi olduğunu göstermektedir.⁹³ Hz. Peygamber’in sözlerinde de buna dair hatırlatmalar olduğu görülmektedir.⁹⁴ Bu sınamalar sonucunda yaptıkları sebebiyle ellerindeki imkânların bir uyarı olmak üzere geri alınabileceği gibi adalet ve merhametleri nedeniyle de nimetlerin artırılabilmesi belirtilmektedir.⁹⁵ Buna göre iman eden toplumlar da bazı musibet ve sıkıntılarla sınanabilir.⁹⁶ Netice itibarıyla toplumlar, kötü yönde bir değişime uğramadan ve onlara durumlarını düzeltme fırsatı tanınmadan ellerindeki nimetler geri alınmayacağı gibi bir bela ve musibete de maruz kalmayacaklardır.⁹⁷ Fakat bu imkânların ilâhî bir lütuf olduğunu unutup onu kendilerine mâl ederek, sahip oldukları imkânları kötülük, haksızlık ve ifsat için kullandırlarsa Allah onlardaki nimetleri geri alarak cezalandırabilir.⁹⁸

Âyetlerde, Lût kavminin taş fırtınalarıyla, Semûd kavmi ile Medyen halkının

⁸⁸ Bk. el-En’âm 6/4-7.

⁸⁹ el-‘Ankebût 29/40.

⁹⁰ el-‘Ankebût 29/39.

⁹¹ el-‘Ankebût 29/41-42.

⁹² Bk. el-Mâide 5/112-115.

⁹³ Bk. Âl-i İmrân 3/146; el-En’âm 6/42; el-A’râf 7/94; el-Ankebût 29/2; el-Ahzâb 33/11; Recep Önal, “Sünnî Teolojinin Belâ ve Musibet Anlayışına Eleştirel Bir Yaklaşım”, *bilimname* 49/1 (2023), 484.

⁹⁴ Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmiu’s-Sahîh* (Beyrut: Dârü Tavki’n-Nuhât, 1422), “Rikâk”, 4 (No. 6417); Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *es-Sünen* (Kâhire: Dâru İhyâi’l-Kütübî’l-Arabî, y.y.), “Zühûd”, 27 (No. 4231).

⁹⁵ Bk. Enver Bayram, “Lokmân Süresi 20. Âyet Bağlamında Allah’ın Zâhir ve Bâtın Nimetleri”, *Tokat İlmîyat Dergisi* 8/1 (2020), 253-276.

⁹⁶ Bk. Tâhâ 20/40; el-Ankebût 29/3.

⁹⁷ Faruk Görgülü, “Musibetlere Bir Yaklaşım Biçimi Olarak İstirca Âyetine Getirilen Bazı İşârî Yorumlar”, *ULUM Dinî Tetkikler Dergisi* 6/Özel Sayı (Ekim 2023), 253-276.

⁹⁸ Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 2/670.

korkunç bir ses sonucunda gelen depremle, Nûh kavminin bir tufanla, Firavun ve Hânedânının suda boğularak helâk oldukları, Kârûn'un da malı ve mülküyle beraber yere gömüldüğü bildirilmektedir.⁹⁹ Bu kavimlerin helâk gelmeden önce Peygamberler tarafından uyarıldıkları, elçilerin uyarılarına duyarsız ve ilgisiz kalmaları sebebiyle helâk edildikleri haber verilmektedir: “Âd kavmi Allah'ın âyetlerini bilerek inkâr etmiş ve Peygamberlerine karşı gelerek hak tanımayan inatçı zorbaların emrine girmişlerdir. Buna benzer sebeplerle de lânetlenmiş ve yok olup gitmişlerdir.”¹⁰⁰ Yine Âd, Semûd ve Ress halkı da inkârları yüzünden helâk edilmişler, geçmiş milletlerin başına gelen felaketler kendilerine öğüt için hatırlatıldığı halde öğüt almayıp uyarılara kulak tıkadıkları için acı bir son ile karşı karşıya gelmişlerdir.¹⁰¹ Hûd ve Salih Peygamberlerin kavimlerinin başına gelen şiddetli helâk, Mekke müşriklerine ibretlik bir hadise olarak hatırlatılmış, harap olmuş meskenlerine dikkatleri çekilmiş fakat şeytan onları ibret alıp vazgeçmekten engellemiştir.¹⁰² Hâlâ inanmaya ve zulmü terk etmeye yanaşmayan inkârcı ve inatçı toplumlara Peygamberden “Âd ve Semûd halkını yıldırım gibi çarpan korkunç azabın kendilerine de geleceği”¹⁰³ uyarısını yapması istenmiştir.

Geçmiş toplumların Hakk'a karşı büyüklük taslamaları, güçleriyle Allah'a ve elçilerine meydan okumaları, âyetlerini inkâr ve elçilerini yalanlamada haddi aşmaları onların sonunu getirmiştir.¹⁰⁴ Kur'an'da özellikle Âd kavminin başına gelen helâk, mevcut toplumların ibret almaları için anlatılmış, önünde hiçbir şey bırakmayan bir kasırganın onları mal ve mülkleriyle birlikte yok ettiğini haber vermiştir.¹⁰⁵ Âd, Semûd ve Firavun halkının peygamberleri yalanlayarak Allah'a karşı baş kaldırmaları, güçlü ve sağlam binaları sığınak yapmaları onları Allah'ın azabından kurtaramamıştır.¹⁰⁶ Bu kavimlerin büyük imkânlarla sahip olup, inkâr ve isyankârlık etmeleri Kur'an'ın muhataplarına özellikle Mekke müşriklerine önemli bir uyarı olarak gündeme getirilmiştir. Semûd kavmi de Âd kavmi gibi büyük imkânlarla sahip oldukları halde onların akıbetinden ibret almak yerine azgınlık ve şımarıklık etmişlerdir. Âd kavminin korkunç sonu hatırlatıldığı halde ders ve ibret almayı düşünmedikleri için kendilerince sağlam ve ihtısamlı binalar yaparak kendilerini kurtaracaklarını sanmışlar ancak Allah'ın ve elçisinin uyarılarını dikkate almadıklarından, şiddetli bir sarsıntı ile yerle bir olmuşlardır.

Semûd kavminden Salih Peygamberi öldürmeye yemin eden bir çete grubu, geceleyin Salih Peygamber'i ve ailesini öldürmek üzere baskın yapmayı kararlaştırmışlar, Allah'ın elçisi Hz. Salih'e sahip çıkan olursa, onlar öldürülürken biz orada yoktuk” diyelim şeklinde bir plan yapmışlar, Allah da onların planlarını

⁹⁹ Bk. Hûd 11/60; el-Kamer 54/19, 34-35; el-Furkân 25/38-39; Fussilet 41/16; el-Hâkka 69/6; Nûh 71/25.; Kârûn'un helak edilme süreci ve gerekçeleri konusunda bk. Süleyman Narol, “Kur'an'a Göre Ekstremizm ve Karşı Duruş: Kârûn ve Kavmi Örneği (Kasas 28/76-84. Ayetler Özelinde)”, *Toplum-Birey İkileminde Ortak Değerler ve Farklılıklar*, 2 Cilt (Konya, 2020), 11-26.

¹⁰⁰ Hûd 11/59-60.

¹⁰¹ el-Furkân 25/38-39.

¹⁰² el-Ankebût 29/38.

¹⁰³ el-Fussilet 41/13.

¹⁰⁴ el-Fussilet 41/15.

¹⁰⁵ ez-Zâriyât 51/41-42.

¹⁰⁶ el-Kamer 54/18; el-Fecr 89/6-10.

bozmuştur.”¹⁰⁷ Burada doğrudan Allah’ın elçisine yönelik bir öldürme planının elçi üzerinden Allah’a karşı yapılmış sayıldığından ilâhi ceza ile karşılık verilmiştir. Onlar da korkunç bir ses ile ve sel baskınının önünde helâke sürüklenen bir toplum olmaktan kurtulamamıştır.¹⁰⁸ Mallarına ve servetlerine güvenerek Allah’ın elçisine meydan okuyan Mekke müşriklerine, aynı durumda olan toplumların kazandıklarının kendilerini helâk olmaktan kurtaramadığı hatırlatılmıştır.¹⁰⁹

Lût Peygamberin kavmi de sapkınlıkta sınır tanımayan bir toplum olarak¹¹⁰ işledikleri kötülüğe bulaşmayanları dışlamışlar¹¹¹ ve daha önce başka hiçbir toplumun işlemediği bir ahlâksızlığı yapmışlardır.¹¹² Hz. Lût’un uyarısına kulak vermek yerine onu ölümle ve sürgünle tehdit eden¹¹³ kavminin helâk ile cezalandırılması hakkında inen âyetlerde, “...Helâk emrimiz gelince o beldeyi yerle bir ettik ve halkının üzerlerine şiddetle yağan Allah tarafından işaretlenmiş taşlar yağdırdık. Bu tür cezalar zâlimler üzerinden hiç eksik olmaz”¹¹⁴ denilmiştir. Lût Peygamber, kavminin sapkınlığından o kadar rahatsız olmuştur ki¹¹⁵ ahlâksızlık niyetiyle ona gelenlerin gözleri âdeti kör edilmiş, Lût Peygamberi ve yanındakileri göremez hale gelmişlerdir.¹¹⁶ Kavminin içerisinde Hz. Lût’un ailesi dışında iman eden olmadığı¹¹⁷ için karısından başka ona iman etmiş olanlara melekler aracılığı ile şehri geceleyin terk etmeleri bildirilmiş, geride kalanlar şafak vaktinde başlayıp gün doğuşu vaktine kadar korkunç bir ses, ardından şiddetli bir depremle şehir altüst olmuş, nihayet üzerlerine yağdırılan taşlarla helâk edilmişlerdir.¹¹⁸

Şuayip Peygamberin kavmi Medyen ve Eyke halkı da Allah’a iman etmeme ve ticarete insanlara haksızlık etme, birbirlerinin haklarını ihlal etmeleri sebebiyle helâk edilen kavimlerden olmuştur.¹¹⁹ Ölçü ve tartıda hile yaparak, toplumsal hayatın huzur ve düzenini bozmak yüzünden, aynı kötülüğü işlemeye yeltenenlere bir ders olsun diye kıssalarda anlatılmıştır.¹²⁰ Hz. Yunus’un kavmi hakkında “...onlardan başka iman eden başka bir memleket halkı olsaydı bari...” denilerek, kavminin iman ettikten sonra dünyevi ceza olan psikolojik cezalandırma anlamındaki “hızı” (خزي) azabının onlardan kaldırıldığı bildirilmektedir. “Hızı” cezası, “küçük düşürmek, hafife almak” anlamları ile birlikte genel anlamda “utanç verici” durumu ifade etmektedir¹²¹ ki bir bakıma psikolojik ceza anlamındadır.

¹⁰⁷ en-Neml 27/49-50.

¹⁰⁸ el-A’râf 7/78; el-Mü’minûn 23/41.

¹⁰⁹ Hûd 11/67; el-Hicr 15/83-84; eş-Şu’arâ 26/158-159; en-Neml 27/52.

¹¹⁰ eş-Şu’arâ 26/166.

¹¹¹ el-A’râf 7/82.

¹¹² el-A’râf 7/80; el-Ankebût 29/28.

¹¹³ eş-Şu’arâ 26/167; el-Kamer 54/36.

¹¹⁴ el-Hicr 15/81-83.

¹¹⁵ Hûd 11/80; eş-Şu’arâ 26/169; el-Ankebût, 29/30.

¹¹⁶ el-Kamer 54/37.

¹¹⁷ ez-Zâriyât 51/36.

¹¹⁸ el-Hicr 15/73-74.

¹¹⁹ Osman Kabakçılı, “Hz. Şuayb Kıssasının Ahlak İlkeleri Açısından Analizi”, *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2021), 111.

¹²⁰ Mahmut Ay, *Kur’an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak* Hz. Musa Kıssası Örneği (İstanbul: Ensar Yayınları, 2017), 94.

¹²¹ Bk. er-Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Garîbi’l-Kur’ân*, 146-147.

Hız. Musa Tûr dağından dönüşünde kavminin puta tapmakta olduğunu görünce onlardan Allah'a tövbe etmelerini ve kendilerini cezalandırmalarını istemiştir.¹²² Sonra şu mesajlara yer verilmiştir: Hız. Musa'nın Tûr dağında Allah ile buluşması esnasında "*deprem gibi bir sarsıntı yaşanmış*" ve Musa a.s. "*Ey Rabbim, isteseydin beni ve kavmimi bundan önce helâk ile yok ederdin. İcimizdeki yanlış yapan akılsızlar yüzünden hepimizi helâk mı edeceksin*"¹²³ sözlerinin ardından bu olayın Allah'ın bir imtihanı olduğunu düşünüp Allah'tan af ve merhamet dilemiştir. Neticede, Hız. Musa'ya kavminin sinandığı ve Sâmirî adlı kişi tarafından onların saptırıldığı bildirilmiştir.¹²⁴ Bu da bize toplumsal sinanmanın toplumlar için düzelme ve toparlanmaya yönelik bir uyarı anlamına geldiğini gösterir.

Son Peygamber'den de birtakım isteklerde bulunan kitap ehline şu hatırlatma yapılmıştır: ..."*Allah'ı bize açıkça göster*" demeleri üzerine, yaptıkları haksızlıkları yüzünden o zalimleri şimşek çarptı."¹²⁵ Bu uyarı puta tapmaya devam eden Medine Yahudilerine yöneliktir. Bununla birlikte Allah'ın İsrailoğullarını bağısladığı haber verilmektedir. "*Allah'ı apaçık bir şekilde görmedikçe inanmayız*" sözleri üzerine onları yıldırımın çarptığı, tekrar imtihan için diriltildikleri ve çeşitli nimetlerle sinandıkları bildirilmektedir.¹²⁶ Tefsirlere göre bu âyette bahsi geçen deprem Hız. Musâ'nın başında bulunduğu İsrailoğullarından 70 kişinin ikinci "Tûr" buluşmasındaki "Allah'ı görme" istekleri¹²⁷ üzerine yaşanan bir korku ve sarsıntıdır.¹²⁸ Bu sarsıntıdan Hız. Musa da etkilenmiş ve bayılmıştır.¹²⁹ Bazı müfessirlere göre ise bu olay İsrailoğullarının Hız. Musa'yı kardeşi Harun'u öldürmekle suçladıkları esnada gerçekleşmiştir.¹³⁰ Bununla Medine Yahudilerine ve aynı tavrı sergileyen tüm Kur'an muhataplarına bir hatırlatma yapılmıştır.

3. Kur'an Kıssalarında Doğal Afetlerle Verilen Mesajlar

Kıssalar, Kur'an'ın en etkili ders ve mesaj verme yöntemlerindendir. Genel Anlamda kıssalarda önceki toplumların özellikle Allah elçileri ile olan ilişkileri hakkında bilgiler verilmekte ve bu yolla mevcut toplumlar ikaz edilmektedir. Elçilerin tevhide davetlerine karşı çıkan, zulüm ve haksızlıkta haddi aşan toplumların bir kısım doğal afetlerle helâk edildikleri, inançlı, ahlâklı ve erdemli olan, doğruluk, adalet ve merhamet sahibi olanların helâktan kurtuldukları bir hakikattir."¹³¹ İçlerinde uyarıcı ve ıslah edici Peygamberin bulunduğu ve mucizelere şahit olduğu halde inanmamakta direnen ve ilâhî yasalara isyankârca tepki veren toplumların da helâki

¹²² el-Bakara 2/54; el-A'râf 7/148-149.

¹²³ el-A'râf 7/155.

¹²⁴ Tâhâ 80/85-87.

¹²⁵ en-Nisâ 4/153.

¹²⁶ Bk. el-Bakara 2/ 55-57.

¹²⁷ el-Bakara 2/55.

¹²⁸ er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb: et-Tefsîrû'l-Kebîr*, 15/17; Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, 2/334.

¹²⁹ Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *Tefsîrû't-Tahrîr ve't-Tenvîr* (Tunus: ed-Dârû't-Tûnusîyye li'n-Neşr, 1984), 7/123-124.

¹³⁰ el-Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmî'l-Kur'an*, 7/474.

¹³¹ Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 2/376-377; Mehmet Müftüoğlu, "Kur'an-ı Kerim'e Göre Bela ve Musibetler Karşısında İnsanın Durumu ve Manevi Değerlerin Önemi", *Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi* 3/5 (Nisan 2020), 15-16.

haktır.¹³² Diğer yandan günahkâr toplumlar yaptıklarına pişman olup sağlam bir imana ve ahlâka dönme iradesi gösterip,¹³³ “Allah’a şirk koştuktan ve müstekbirce davranmaktan vazgeçerlerse¹³⁴ helâk olmaktan kurtulabileceklerdir.

Helâki sadece doğal afetler ve salgın hastalıklar gibi toplumsal bir cezalandırma ve tarih sahnesinden silinip yok olma olarak görmek sığ bir bakış olur. Âyetler üzerinden okunduğunda helâkin çok geniş anlam yelpazesine sahip olduğu görülür. Özellikle İsrailoğulları gibi hâlâ varlığını devam ettiren ancak âyetlerde helâk ile cezalandırıldığı bildirilen bazı toplumlar hakkında işletilmiş olan helâk süreçlerini yeniden değerlendirmek bu konuda bize farklı bir perspektif kazandıracaktır. Bu sebeple bazı araştırmacılar sosyolojik helâk gibi psikolojik helâkten de bahsetmektedirler.¹³⁵ Kur’ân’da anlatıldığı gibi İsrailoğullarının maymuna ve domuza dönüştürülmeleri,¹³⁶ gökten ve yerden gelen nimetlerden mahrum edilmeleri sürgüne gönderilmeleri¹³⁷ ve nihayet ebedi olarak Allah’ın lânetine ve gazabına uğramaları psikolojik anlamda bir helâk olarak görülebilir.¹³⁸

Kur’ân’da, “Allah’ın yerin altından ve yerin üstünden azap göndermesi, toplumun firkalara ve gruplara ayrışarak birbirine düşmeleri”¹³⁹ şeklinde bir cezalandırmadan da bahsedilmektedir. Yine bazı müfessirler, İnsanların Allah’ın dininden uzaklaşmaları, günah ve kötülükte haddi aşmaları karşılığında yıldırım düşmesi, taş yağması, tufan gibi gök afetleri ile cezalandırılacakları gibi, depres, göçük, sel ve yangın gibi yer afetlerinin yanında, bizzat kendi yaptıklarıyla sebep oldukları felaketlere de maruz kalabileceklerini söylerler. Örneğin, nükleer felaketler, çevre kirlenmesi, tabiatın ve doğal dengenin bozulması, ihtiraslardan veya ideolojik, din ve mezhep ayrılıklarından, ırkçılıktan veya bölgesel çıkar kavgalarından kaynaklanan ve kısa sürede milyonlarca insanın ölümüne ve yaralanmasına, sakat kalmasına ve yoksulluğa mahkûm edilmesine, memleketlerin harap olmasına neden olan savaşlar ve çatışmalar bunlardan bazılarıdır.¹⁴⁰

Kur’ân kıssalarında helâk edildiği bildirilen toplumların aralarında Peygamberlerin bulunduğu ve onları ilâhi azaba karşı uyardıkları bilgisi,¹⁴¹ Allah’ın uyarıcı

¹³² Arnold Toynbee, *Tarih Bilinci*, çev. Murat Belge (İstanbul: e Yayınları, 1975), 1/169; Mücteba Altıntaş, “Kur’ân’da Toplumsal Değişim İlkeleri Üzerine Bir Deneme”, *Toplum Bilimleri Dergisi* 7/13 (Ocak 2013), 296.

¹³³ Nâsiruddin Abdullah b. Ömer el-Beyzâvî, *Envârü’l-Tenzîl ve Esrârü’t-Te’vîl*, ed. Muhammed Abdurrahman Maraşlı (Beyrut: Dârü l-Hyâi’t-Türâsi’l-Arabî, 1418), 3/105.

¹³⁴ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hâkâiki Çavâmidü’t-Tenzîl*, 2/438.

¹³⁵ Bk. Karaosman, “Kur’ân’dan Hareketle Doğal Afetlerin ve Salgın Hastalıkların İlâhî Bir Ceza Olarak Nitelendirilmesi Sorunu”; Hamza Sadan vd., “Kur’ân ve Sünnet Bağlamında Doğal Afetlere Karşı Takınılması Gereken Bazı Tutum ve Davranışlar”, *ULUM* 6/Özel Sayı (31 Ekim 2023), 1-38; İdris Sami Sümer, “Bir Paradoksal İlişki Olarak Kur’ân’da İnanç Özgürlüğü Ve İlâhi Helak Olgusu”, *Tokat İlmîyat Dergisi* 12/1 (Haziran 2024), 276-300.

¹³⁶ el-Mâide 5/60.

¹³⁷ el-Mâide 5/21-26.

¹³⁸ Mustafa Tunçer, “Hakikat ve Mecaz Bağlamında Kur’ân’da Mesh (Maymunlaşma) Hadisesi”, *Bilimname* 44 (2021), 340-341.

¹³⁹ el-En’âm 6/ 65.

¹⁴⁰ Yazar, *Hak Dini Kur’ân Dili: Yeni Mealli Türkçe Tefsir*, 3/1953; el-Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’ân*, 1/487; Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Saffetu’t-Tefsîr* (Kâhire: Dârü’s-Sâbûnî, 1396), 1/396-397; Karaman vd., *Kur’ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 2/420.

¹⁴¹ Bk. el-En’âm 6/62-65.

bir elçi göndermeden toplumları helâk etmeyeceği,¹⁴² yine bu ilke çerçevesinde içlerinde ıslah edicilerin olduğu toplumların da helâk olmaktan kurtulacağı¹⁴³ âyetlerden anlaşılmakta ve denilmektedir: “Peygamber onların içinde iken ve onlar istiyorlar edişirken Allah onlara azap etmez.”¹⁴⁴ Buna göre dünyevî cezalandırma olan toplumsal cezalandırma sadece peygamberlerin gönderildiği toplumlar için geçerlidir.¹⁴⁵ Çünkü elçiler Allah adına davet ve uyarı yaptıklarından, vaat ve tehditleri de O’nun adına yapmış olmaktadır. Getirmiş oldukları mesajlar herkes için bir uyarı niteliği taşımaktadır. Üstelik onlar hem uyarılmakta hem de Peygamberlerin mucizelerine şahit olmaktadır.¹⁴⁶ Bu sebeple Kur’an kıssalarında kâfir ve müşrik toplumların tevhibi ve ahireti inkârda direnmeleri, zulüm ve haksızlığa devam etmeleri sebebiyle başlarına gelen dünyevî cezaların nasıl olduğu, daha ağır cezalandırmanın ahirette olacağı haber verilerek, âsi toplumlara ilâhi azap hatırlatılır.

Yûnus Peygamberin kavmi örneğinde, iradesini doğru yolda kullanan bir toplum için her zaman kurtuluşun mümkün olduğu gösterilmekte ve Peygamberlere, davetçilere ve toplum önderlerine takip ettikleri yol ve yöntemin doğruluğu hakkında bir teselli, tevhid mücadelesinde kararlılık göstermek ve yılmamak gerektiği konusunda moral, motivasyon ve ümit verilmektedir.¹⁴⁷ Normal şartlarda iman, dünyevi bazı cezalara mâni değilse de uhrevî azabın kaldırılmasına sebep olabilir. O halde iman edenler açısından dünyevî musibetler bir cezalandırma değil uyarma, sabır bakımından sınanma, ruhen olgunlaşma, aklen yetkinleşme ve manen yükselme veya günahlardan temizlenme vesilesi olarak görülmelidir.¹⁴⁸ Zira dünyevî musibetlerin bir amacı da kötülüğü önlemek, kötüyü ıslah etmek ve tedbir almaya yöneltmektir.¹⁴⁹ Şu halde günahsız olduğu halde bazı toplumlar sınanmak, olgunlaşmak ve manevî bakımdan yükseltmek için bazı dünyevî musibetlere maruz kalabilirler.¹⁵⁰ Bazı âlimler âyetlerdeki bu tür hitapların sadece günahkârlara olduğunu,¹⁵¹ bazıları ayette sözü edilen musibetin ahiret azabı olduğunu söyler.¹⁵²

İlâhi yasalara aykırı davranan toplumların uğrayacakları dünyevî cezalarla Yüce Allah’ın, bu toplumlara hakikati dolaylı yoldan indireceği bela ve musibetlerle göstereceğini bildirmesi, Allah’ın cezalandırmada adaletli, ilkeli ve tutarlı olduğunu gösterir.¹⁵³ Kur’an’da pek çok toplumun, inkâr etmekle kalmayıp, zulme ve

¹⁴² Bk. el-En’âm 6/131.

¹⁴³ Hûd 11/116, 117.

¹⁴⁴ el-Enfâl 8/33.

¹⁴⁵ el-İsrâ 17/15.

¹⁴⁶ Mehmet Halil Ateş, “Kur’an’da Toplumsal Anomiye Götüren Sebepler”, *Journal of Analytic Divinity Volume* 2/1 (2018), 118-119.

¹⁴⁷ Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 3/138.

¹⁴⁸ Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 4/752.

¹⁴⁹ Sururi Aktaş, “Cezalandırmanın Amacı Üzerine”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13/1-2 (2009), 1-2.

¹⁵⁰ Süleyman Uludağ, “Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi”, *Belâ* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992), 5/380; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hâkâiki Ğavâmidî’t-Tenzîl*, 3/405; el-Beyzâvî, *Envârü’t-Tenzîl*, 5/412-413.

¹⁵¹ ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hâkâiki Ğavâmidî’t-Tenzîl*, 3/405; el-Beyzâvî, *Envârü’t-Tenzîl*, 412-413.

¹⁵² Muhammed Esed, *Kur’an Mesajı: Meal-Tefsir* (İstanbul: İşaret, 1999), 2/989-990.

¹⁵³ Remzi Kaya, “Kur’an’ı Kerim Kıssaları ve Düşündürdükleri”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2002), 38.

haksızlığa meyletmelerinin kendilerini helâke sürüklediği,¹⁵⁴ kıssalarda bu toplumlara ceza olarak gelen belâ ve musibetlerin bir kısmının doğal afetler olduğu mesajı verilmektedir. Buna göre her çağın toplumlarına geçmiş toplumların başlarına gelenler üzerinden dersler ve uyarılar verilmesi ilâhi bir sünnettir.¹⁵⁵

Âyetlerde, “İnsanların başlarına gelen belâ ve musibetlerin kendi yaptıkları sebebiyle”¹⁵⁶ olduğunun hatırlatılması, tüm toplumlar için genel bir uyarı anlamı taşımaktadır. Buradaki “*kendi elleriyle yaptıkları*” ifadesi, müfessirler tarafından “*yaptıkları kötü eylemler ve işedikleri zulümler*” olarak açıklanmıştır. Aynı âyette geçen “*yaptıklarının bir kısmının kendilerine tattırılması*” ifadesi de tefsir kaynaklarında “başlarına gelen musibetler, kıtlık, sel felaketleri, depremler, yangınlar, kaynak sularının azalması, ölümlerin çoğalması, geçim sıkıntısının artması, kazancın bereketinin yok olması”¹⁵⁷ gibi anlamlarla izah edilmiştir. Bazı müfessirler de önceki âyetlerle münasebetini de dikkate alarak, “*Şâyet kevnî âlemde Allah’tan başka ilâhlar ol saydı orada düzen bozulurdu*”¹⁵⁸ ifadesindeki yeryüzü ve gökyüzündeki bozulmanın sebebinin “şirk” olduğunu söylemişlerdir. Râzi’ye (öl. 606/1210) göre, kevnî âlemde bozulmaya sebep olan, insanların kötü eylemleri, kötülöklere sebep olan da insanların şirk ve inkârlarıdır.¹⁵⁹ Aynı âyetin sonrasında ve başka âyetlerde “*Allah’a ortak koşanların ve Allah’ın elçilerini yalanlayanların kötü sonlarına bakılması*”¹⁶⁰ emri de bu düşüncüyü desteklemektedir. O halde Allah’ın kullara muamelesinin nasıl olacağını onların kendi eylemleri belirlemektedir. Allah’ın yasaları da zaten bu şekilde işlemektedir.

Sonuç

Kur’an’ın anlatım yöntemlerinin en etkili olanlarından biri kıssalardır. Kıssalar üzerinden insanlara tevhit ve nübüvvet konuları hakkında mesajlar vermektedir. Toplumlari, tarihte yaşanmış olaylar hakkında bilgilendirerek, onların kötü akıbetlerini hatırlatmak suretiyle tevhide karşı inkârcı tutumlarından vaz geçmelerini öğütlemiştir. Kur’an’ın muhataplarına ders vermede kullandığı en etkili yöntemlerden olan kıssalar, önce yaşamış toplumların ve onlara davetçi olarak gönderilen elçilerin kavimleriyle yaşadıkları davet süreçlerini somut ve canlı örneklerle anlatmış ve böylece mevcut toplumların dikkatlerini geçmiş toplumların akıbetlerine çekmiştir.

Kur’an Kıssalarıyla, başta Kur’an’ın ilk muhatapları olan Mekke toplumu olmak üzere, her çağın toplumlarına şirk, inkâr ve isyanlarında haddi aşmaları sebebiyle geçmiş toplumların başına gelen belâ ve musibetlerler hatırlatılmıştır. Bununla

¹⁵⁴ Sümer, “Bir Paradoksal İlişki Olarak Kur’ân’da İnanç Özgürlüğü Ve İlahi Helak Olgusu”, 278-279.

¹⁵⁵ Halil Aldemir, “Vahiy Öncesi Kur’an Kıssalarının Bilinebilirliği”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 11/3 (2011), 199; Mehmet Yaşar, “Muhammed Ebû Zehre’ye Göre Kur’ân Kıssalarının Özgün Yönleri”, *Mütefekkir* 11/22 (2024), 353.

¹⁵⁶ en-Nisâ 4/ 79; er-Rûm 30/41; eş-Şûra 42/30.

¹⁵⁷ et-Taberî, *Câmi’ul-Beyân an Te’vîl-i âyi’l-Kur’ân*, 20/109; er-Razi, *Tefsir-i Kebir* (Esad Efendi, 56), 25/105; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hâkâiki Gavâmidit-Tenzil*, 3/482; Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 4/322.

¹⁵⁸ el-Enbiyâ 21/22.

¹⁵⁹ er-Razi, *Tefsir-i Kebir* (Esad Efendi, 56), 25/127.

¹⁶⁰ el-En’âm 6/11; er-Rûm 30/42.

birlikte, başlarında uyarıcı elçilerin bulunmadığı toplumlara böyle bir cezalandırmanın olmayacağı da bildirilmiştir. Buna göre inançlı toplumların başlarına gelen doğal afetlerin bir helâk olarak nitelendirilmesinin doğru olmayacağı, bir sınanma ve toparlanma uyarısı olarak görülmesi gerekir. Âyetlerde, günahkâr ve inkârcı toplumların içerisinde bulunan masum çocukların ve zulme meyletmeyenlerin durumları hakkında açık bir bilgi mevcut değildir. Bunun, “sizi biraz korku, açlık, mallardan, canlardan ve ürünlerden eksitmek suretiyle sınarsınız” ayeti çerçevesinde diğerlerinin bir sınanması olarak görmek gerekir. Bununla birlikte kıssalarda, toplumlara helak gelmeden önce Peygamberlerin ve iman edenlerin kurtarıldığı bildirilmiştir.

Kur'an, kıssalar yoluyla her çağın toplumlarına hatırlatıcı ve uyarıcı mesajlar vermeye devam etmektedir. Kıssalar, hem Kur'an'ın mesajlarının evrensellik özelliği taşıdığını hem de Allah'ın elçilerinin insanlığa hep aynı mesajları ulaştırdıklarını göstermektedir. Böylece tarihte yaşanmış bu olaylar Kur'an'ın muhataplarına aynı yanlışlara düşmemeleri için anlatılmaktadır. Peygamberlerin tevhide davetine muhatap olan toplumlar, tehdit ettikleri azabı başlarına getirmeleri için elçilere meydan okumuşlardır. Onlar da kavimlerinin gelmesini istediği azabın Allah'ın iradesinde ve yaptıkları davetin Allah adına olduğunu hatırlatmışlardır.

Kur'an, kıssalarda anlatılan inkârcı ve zalim toplumların cezalandırıldığı doğal afetlerle gelen bela ve musibetleri hatırlatarak inkâr ve kötülükte direnen toplumlara kendilerini düzeltmelerini ve yanlış gidişattan dönmelerini telkîn etmektedir. Âyetlerde, “belki dönerler” ifadesiyle inkârda direnen, zulüm ve kötülükte aşırı giden toplumlara şirk ve inkârdan dönme çağrısı tekrar edilmektedir. Yine âyetlerin içeriğinde inkâr ve kötülükten vazgeçmeyen toplumlara bir kısım dünyevi belâ ve musibetlerin yaşatılacağı mesajı da verilmektedir.

Geçmişte yaşamış toplumların elçilerin davetlerine karşı tutumları ve akıbetleri hakkında bilgi vermek suretiyle kıssalar, mevcut toplumlara ders vermede en etkili metot olarak kullanılmıştır. Daha önce yaşamış toplumlar ve onlara gelen elçiler hakkında gerçekleşen helâk süreçleri, yükseliş ve çöküş sebepleri genellikle Kur'an kıssalarının ana konusunu oluşturmaktadır. Kur'an kıssalarında geçmiş toplumların hayatlarının ve akıbetlerinin canlı tasvirlerle anlatılması sonraki toplumlar için açık bir uyarı ve ibret alınması gereken mesajlar olarak anlaşılmalıdır.

Kur'an kıssalarına göre kevnî âlemde gerçekleşen doğal hadiseler Allah'ın hem yaratıcı hem de yok edici kudretini göstermek, aynı zamanda yaratılışın ve öldükten sonra dirilişin delillerini insanlara anlatmak için örnek olarak kullanılmıştır. Doğal afetler toplumları değişime zorlayan dinamiklerden biri olarak da kabul edilmelidir. Zira toplumlar doğal afetler karşısında tedbir alma, işlerini düzgün yapma, yanlış gidişattan dönme ve toparlanma eğilimine geçmektedir. Bu açıdan doğal afetlerin toplumları uyarıcı, toparlayıcı ve onları tedbirler aldırma yönündendirici işlevleri de bulunmaktadır. Helâk cezası, toplumların zulüm ve kötülükleri sebebiyle hemen acele gelen bir azap değildir. Toplumu zamanla helâki hak edecek duruma sürükleyen, toplum içinde düzeltici ve islah edici bir sistemi işletmeyen, elçilerin ve davetçilerin uyarılarına kulak vermeyen toplum, zamanla artık sözlü uyarıların hiç fayda vermediği ve kendilerini değiştirmede bir durum sebebiyle helâki hak eder.

Hakikatte doğal afetler yaratıcı gücün kâinat üzerinde etkin ve işlevsel

olduğunun insanlara gösterilmesidir. Bunlar doğal olayların bir parçası olarak gerçekleşmekte, yaratma ve hükmetme yetkisinin Allah'ın elinde olduğunu kâinatın işleyişi üzerinden göstermektedir. Bu tür hadiseler yaratılış ve işleyiş kanunları çerçevesinde gerçekleşen doğal olaylar olmakla birlikte, Allah'ın inanmamakta direnen âsi toplumlara karşı zaman zaman işlettiği bir uyarı ve tehdit yöntemi olarak da kabul edilebilir. Bunlar aynı zamanda iman edenler için de bir uyarı, tedbir alma, sabır, sınanma, olgunlaşma ve manevî derecelere ulaşma, ilmen ve fikren gelişme amacına yönelik olarak da gerçekleşebilir. Netice itibariyle konu hem ilmî hem de dinî açıdan daha farklı boyutlarda tartışmaya açıktır. Bu sebeple konu üzerinde dini ve ilmî araştırmaların devam etmesi konuyu daha anlaşılır kılacaktır.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The authors declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Acock, Alan C. - Bengtson, Vern L. "On the Relative Influence of Mothers and Fathers: A Ahmed, Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. 'Amr Ferâhidî el-Halil b. *Kitâbu'l-'ayn*. Beyrut: Müessesetü'l-A'lemîli'l-Matbû'ât, 1988.
- Ak, Harun. "Tevrat'a Göre Mısır Halkının Başına Gelen On Bela". *Kültür Araştırmaları Dergisi* 24 (2025), 281-306. <https://doi.org/10.46250/kulturder.1583317>
- Aktaş, Sururi. "Cezalandırmanın Amacı Üzerine". *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13/1-2 (2009), 1-25.
- Aldemir, Halil. "Vahiy Öncesi Kur'an Kıssalarının Bilinebilirliği". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 11/3 (2011), 195-218.
- Altıntaş, Mücteba. "Kur'an'da Toplumsal Değişim İlkeleri Üzerine Bir Deneme". *Toplum Bilimleri Dergisi* 7/13 (Ocak 2013), 295-310.
- Arslan, Hulusi. "Doğal Felaket ve İstiraplar Konusunda Kelamcıların Görüşleri -Tahlil, Tenkid ve Öneriler". *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi* 2/2 (2002), 19-34.
- Ateş, Mehmet Halil. "Kur'an'da Toplumsal Anomiye Götüren Sebepler". *Journal of Analytic Divinity Volume* 2/1 (2018), 116-161.
- Ay, Mahmut. *Kur'an Kıssalarını Sîret Bağlamında Okumak Hz. Musa Kıssası Örneği*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2017.
- Aydar, Hidayet. ""Bazı Kur'ân Ayetlerinin Işığı Altında Kocaeli Depremine Bakış". *Kur'an Mesajı: İlmî Araştırmalar Dergisi* 2/19, 20, 21 (1999), 110-148.
- Bayram, Enver. "Kâdî Beyzâvî'nin Kevnî Ayetlere Yaklaşımı (Envârü't-Tenzîl Tefsiri Bağlamında)". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 3/2 (Ekim 2009).
- Bayram, Enver. "Lokmân Sûresi 20. Âyet Bağlamında Allah'ın Zâhir ve Bâtın Nimetleri". *Tokat İlmîyat Dergisi* 8/1 (2020), 253-276.
- Beyzâvî, Nâsiruddîn Abdullah b. Ömer el-. *Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl*. ed. Muhammed Abdurrahman Maraşlı. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 1418.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-. *el-Câmi'u's-Sahîh*. Beyrut: Dâru Tavki'n-Nuhât, 1422.
- Can, Seyithan. "Allah'ın Adaleti ve Sünneti Bağlamında Günümüz Toplumsal Helâkının İmkânı". *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 13/1 (2022), 9-32. <https://doi.org/10.51605/mesned.1080563>
- Cevherî, el-C İsmâ'il b. Hammâd. el-. *es-Sihâh*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-İlmîli'l-Melâyîn, 1984.
- Cılara, Ahmet. *Sünnetullah'ın Evren, İnsan ve Bilim Açısından Yorumlanması*. İstanbul: Ortak Akıl Yayınları, 2024.
- Çelik, Ahmet. "Birey ve Toplumun İslahı Açısından Kur'an Kıssaları". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22 (2004), 54-87.
- Çimen, Abdullah Emin. "Helâk, Devam Eden Bir Süreç Midir?" *Usûl: İslâm Araştırmaları* 4/2 (2005), 39-71.
- Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-şahîh*. Kahire: y.y., 1374.
- Ertuğru, Resul. "Kur'an'da Helâk Olan Kavimlerde Suç-Ceza Uyumu -I-". *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/5 (Haziran 2017), 165-185.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı: Meal-Tefsir*. İstanbul: İşaret, 1999.
- Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed el-. *Tehzîbu'l-luğa*. Kâhire: Metâbi'u Sübuli'l-'Arab, b.y.y.
- Fîruzâbâdî, Mecduddîn Muhammed b. Ya'kûb el-. *el-Kâmûsu'l- muhît*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-'Arabî, 1991.
- Görgülü, Faruk. "Musibetlere Bir Yaklaşım Biçimi Olarak İstirca Âyetine Getirilen Bazı İşâri Yorumlar". *ULUM Dinî Tetkikler Dergisi* 6/Özel Sayı (Ekim 2023), 79-116.
- Güler, İlhami. *Allah'ın Ahlâkîliği Sorunu*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002.
- Gündüz, Ahmet. "Kur'an Perspektifinden Afetler". *Tarih Okulu Dergisi (TOD)* 53 (2021), 3103-3123.
- Güneş, Abdulkaki. "Kur'ân'da Sünnetullah Ve Toplumlara Çöküş Nedenleri". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5/4 (2005), 61-93.

- Haliloğlu, Hasan - Başaran, Kübra Nur. "Kâinatın Yaratılışı ve Yok Oluşu (Tefsirler ve Modern Bilim Işığında)". *Ağrı İslâmî İlimler Dergisi (AGİİD)* 8 (Haziran 2021), 20-51.
- İsfehânî, Ebû'l-Kâsım el-Hüseyn b. Muhammed er-Râgıb el-. *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*. thk. Safvân Adnân ed-Dâvûdî. Beyrut: Dârü'l-Kalem; Dârü's-Şâmiyye, 1412.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *Tefsirü't-Tahrîr ve't-Tenvîr*. Tunus: ed-Dârü't-Tûnusiyye li'n-Neşr, 1984.
- İbn Fâris, Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris er-Râzî. *Mu'cemü Mekâyisi'l-Luga*. ed. Abdüsselam Muhammed Harun. [Beyrut]: Dârü'l-Fikr, 1399.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. *es-Sünen*. Kâhire: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabî, y.y.
- İbn Manzûr, Cemalüddin Muhammed b. Mükerrrem en-Nesârî, el-İfrikî. *Lisânu'l-Arab*. Beyrut: Dâr-u Sâdr, 1990.
- İnmez, İlker. "Afetlerin Doğallığı Üzerine: Sosyal Bir Olgu Olarak Afetler ve Kırılgnalık Sorunu". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 66/4 (2011), 185-194.
- Kabakçılı, Osman. "Hz. Şuayb Kıssasının Ahlak İlkeleri Açısından Analizi". *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2021), 111-125.
- Kanik, İsa. "Kur'ân Kıssalarında Ailevi İlke ve Değerler". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 4/2 (Ekim 2020), 256-286.
- Karaman vd., Hayrettin vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
- Karaosman, Muhammet. "Kur'ân'dan Hareketle Doğal Âfetlerin ve Salgın Hastalıkların İlâhî Bir Ceza Olarak Nitelendirilmesi Sorunu". *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 4/3 (Aralık 2020), 98-120.
- Kaya, Remzi. "Kur'an'ı Kerim Kıssaları ve Düşündürdükleri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2002), 31-58.
- Koç, Zeynep Hümeysra. "Teklif ve Adâlet Temelinde Hüsün-Kubuh: Âfet Olgusu". *KADER* 21/2 (2023), 713-743.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-. *el-Câmi' li-Ahkâmî'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Berdûnî - İbrâhîm Etfeyyîş. Kâhire: Dârü'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1384/1964.
- Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ el-. *Tefhimu'l-Kur'an*. çev. Muhammed Han Kayanî vd. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 1986.
- Müftüoğlu, Mehmet. "Bir Eğitim Metodu Olarak Kur'an-ı Kerim'de Darbimeseller". *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 4/2 (Aralık 2020), 295-312.
- Müftüoğlu, Mehmet. "Kur'an-ı Kerim'e Göre Bela ve Musibetler Karşısında İnsanın Durumu ve Manevi Değerlerin Önemi". *Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi* 3/5 (Nisan 2020), 8-27.
- Narol, Süleyman. "Kur'an'a Göre Ekstremizm ve Karşı Duruş: Kârûn ve Kavmi Örneği (Kasas 28/76-84. Ayetler Özelinde)". *Toplum-Birey İkileminde Ortak Değerler ve Farklılıklar*. 11-26. Konya, 2020.
- Okumuş, Ejder. "İslam, Müslümanlar ve Toplumsal Değişim". *Tevilat* 1/1 (2020), 61-75.
- Önal, Recep. "Sünnî Teolojinin Belâ ve Musibet Anlayışına Eleştirel Bir Yaklaşım". *bilimname* 49/1 (2023), 481-505.
- Özsoy, Ömer. *"Sünnetullah": Bir Kur'an İfadesinin Kavramlaşması*. Ankara: Fecr Yayınları, 1994.
- Râzî, Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer er-. *Mefâtihu'l-Gayb: et-Tefsîrû'l-Kebîr*. Beyrut: Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1999.
- Razi, Fahrüddin er-. *Tefsir-i Kebir*. Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 56.
- Reyhanlioğlu, Hilal. "Kur'ân'a Göre İmtihan Olarak Doğal Afetler ve Doğal Afet Sonrası İnsana Düşen Sorumluluklar (6 Şubat Depremleri Özelinde Bir Değerlendirme)". *İlahiyat Akademi Dergisi* 18/Aralık (2023), 87-123.
- Sâbûnî, Muhammed Ali es-. *Saffetu't-Tefâsîr*. Kâhire: Dâru's-Sâbûnî, 1396.
- Sadan, Hamza vd. "Kur'an ve Sünnet Bağlamında Doğal Afetlere Karşı Takınılması Gereken Bazı Tutum ve Davranışlar". *ULUM* 6/Özel Sayı (31 Ekim 2023), 1-38. <https://doi.org/10.54659/ulm.1347103>
- Saylık, Mutlu. "Kur'an'da Depremle Helak Edilen Kavimler". *Dicle İlahiyat Dergisi (DİD)* 14/2

- (2017), 137-159.
- Sümer, İdris Sami. "Bir Paradoksal İlişki Olarak Kur'an'da İnanç Özgürlüğü Ve İlahi Helak Olgusu". *Tokat İlmîyat Dergisi* 12/1 (Haziran 2024), 276-300.
- Şen, Mesut - Çelik, Nizamettin. "Belâ ve Musibetlerde İnsanın Rolü ve Tavrı (Âyet ve Hadisler Çerçevesinde)". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28/2 (Aralık 2023), 119-135.
- Şimşek, Sait. *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.
- Taberî, Muhammed İbn Cerîr et-. *Câmi'ul-Beyân an Te'vîl-i âyi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Tan, Zeki. "Geçmiş Kavimlerde Helak-Ahlâk İlişkisi". *Temel İslam Kaynaklarında: Ahlâk ve İnşâ -I-*. ed. Adem Yerin vd. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 2022.
- Tiyek, Fatih. "Kur'an Ayetlerinin Yorumunda Öznellik Sorunu". *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 13/1 (2016), 164-182.
- Toynbee, Arnold. *Tarih Bilinci*. çev. Murat Belge. İstanbul: e Yayınları, 1975.
- Tunçer, Mustafa. "Hakikat ve Mecaz Bağlamında Kur'an'da Mesh (Maymunlaşma) Hadisesi". *Bilimname* 44 (2021), 331-367. <https://doi.org/10.28949/bilimname.846753>
- Uludağ, Süleyman. "Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi". *Belâ*. 380. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992.
- Yakar, Hüseyin. "Kur'an'da Firavun ve Kavminin Başına Geldiği Belirtilen Musibetlerin Tefsir Kaynakları, Tevrat ve Bilimsel Veriler Üzerinden Değerlendirilmesi" 5/2 (2019), 943-974.
- Yaşar, Mehmet. "Muhammed Ebû Zehre'ye Göre Kur'an Kıssalarının Özgün Yönleri". *Mütefekkir* 11/22 (2024), 351-375.
- Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili: Yeni Mealli Türkçe Tefsir*. İstanbul: Eser Neşriyat, [t.y.].
- Yazıcı, Ahmet. "Süleyman Ateş'in Görüşleri Bağlamında Kur'an Kıssaları". *Journal of Islamic Research* 22/2 (2011), 106-117.
- Yıldırım, Duran Ali. "Kur'an Kıssalarında Toplulukların Helâki ve Sebepleri Üzerine". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 36 (2020), 243-277.
- Yüksel, Mukadder Ârif. "Kur'an'da Yasalı Tarih Perspektifi ve Tarih Bilinci". *Atlas Journal* 9/51 (2023), 48-60.
- Zebidî, Seyyid Muhammed Murtazâ ez-. *Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. 1-10 Cilt. Mısır: Matbaatü'l-Hayriyye, 1306.
- Zemahşerî, Cârullah Ebû'l-Kâsım Maḥmûd b. Ömer ez-. *el-Keşşâf an Ḥaḳâiki Ğavâmidî't-Tenzîl*. Kahire: Dârü'r-Reyyân li't-Türâs, 1407/1987.
- Zemahşerî, Mahmud b. Ömer b. Ahmed ez-. *Esâsu'l-belâğâ*. Mısır: el-Hey'etü'l- Mısıriyye el-'Âmmeli'l-Kitâb, 1985.